

DEPUTAȚI BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE. BENNO STRAUCHER (LEGLSLATURA 1920–1922)

RODICA JUGRIN

Bukovinian Deputies in the Parliament of the Kingdom of Romania. Benno Straucher (Parliamentary Term 1920–1922)

(Abstract)*

An important leader of the Jewish community in Bukovina, Benno Straucher represented its interests both in the Bukovinian Parliament (where he had a long term as deputy of the city of Chernivtsi) and in the Viennese Parliament. He campaigned for the recognition by the Habsburg central authorities of the Jews of the Empire as a distinct nation, not only as a religious denomination, but equal in rights to other nationalities, while also being involved in defending the interests of his compatriots in Romania and Russia. This desideratum of the Bukovinian Jews will find its solution in the new legislative framework of the Romanian Kingdom. After 1918, Straucher continued his political activity in the new Romanian Parliament, fighting for the maintenance of the rights of the Jews of Bukovina. He protested against the unification policy promoted by the governments of Bucharest, especially in the field of education. In the 1920–1922 legislature, Straucher argued on issues related to unification and the situation of the Jews in Bukovina after 1918 (two of his debates are presented in the appendix). He also, together with other parliamentarians from Bukovina, initiated or supported several bills presented in this legislature. Throughout his career, Straucher has distinguished himself by condemning the spread of any form of anti-Semitism.

Keywords: Bukovina, Parliament, Benno Straucher, parliamentary activity, anti-Semitism.

Avocatul Benno Straucher (1854–1941)¹, unul dintre liderii importanți ai evreilor bucovineni, s-a născut la Rohozna, localitate situată în apropiere de Sadagura, în familia unui mic industriaș. Urmează cursurile Gimnaziului din Cernăuți și pe cele de drept la Universitatea din Viena, unde obține și doctoratul în

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ După alte surse, 1852–1940.

științe juridice. După terminarea studiilor s-a stabilit la Cernăuți, unde a practicat avocatura². Este autorul lucrării *Darea de seamă asupra comunităților israelite din Cernăuți la finele anului 1924*, Cernăuți, 1925³.

Benno Straucher a apărut interesele evreilor, fiind membru (1882), apoi președinte (1903) al Comitetului de conducere al Comunității religioase evreiești din Cernăuți. S-a implicat în viața politică, fiind consilier imperial (1897–1907) și membru, în mai multe legislaturi, în Consiliul Municipal Cernăuți (1897–1930). A fost membru în Camera Deputaților a Consiliului Imperial din Viena și deputat în Dieta Bucovinei: deputat al curiei orașelor (Cernăuți) în legislatura a IX-a (1900–1903) și a X-a (1904–1910) și al curiei a VI-a (evreiască) în legislatura a XI-a (1911–1914).

În privința orientărilor politice, Benno Straucher a aderat la Partidul Liberal German, apoi la Partidul Progresist German, a fost membru fondator și președinte al Partidului Popular Evreiesc (1902), membru fondator și președinte al Partidului Național Evreiesc (1907). A editat ziarul „Der Volkswehr” (organul de presă al Partidului Național Evreiesc) și a fost membru al Asociației Liberale (1903), alături de Aurel Onciul, Arthur Skedl, Ștefan Smal-Stocki și Nicolae Vasilco. În anul 1903 a fost ales președintele comunității evreiești din Cernăuți⁴.

Odată cu apariția pe scena politică din imperiu a unor noi curente, cum ar fi cel național sau cel social-creștin, s-au constituit partide „cu un discurs ce se adresa mai ales germanilor creștini, tinzând să-i separe pe aceștia de evreii asimilați în cultura și civilizația germană”⁵. De asemenea, apariția unui nou val de antisemitism în rândul germanilor din imperiu și măsurile antievreiești stipulate în diferite programe ale Partidului Național German sau cel Social-Creștin German au dus la o ruptură a relațiilor politice tradiționale dintre evrei și germani și la apariția unei mișcări naționale a evreilor din Monarhie. Aceste idei au prins teren și în Bucovina, unde asistăm la apariția unui sentiment național la nivelul elitei populației germane și evreiești bucovinene și la „spargerea comunității de interese politice, sociale și culturale de până atunci dintre evreii germanizați și germanii creștini”⁶. Astfel, s-au conturat două direcții de acțiune politică în ceea ce privește rezolvarea problemei evreiești: sioniștii militau pentru crearea unui stat evreiesc, iar naționaliștii aveau în vedere recunoașterea evreilor ca națiune distinctă în cadrul

² Benno Straucher a participat la procesul societății „Arboroasa” (1775–1777), fiind delegat din partea Tribunalului Penal Cernăuți să „asiste” la arestarea membrilor comitetului de conducere (Zaharia Voronca, Constantin Morariu, Orest Popescu și Eugen Siretean), acuzați de „înaltă trădare”. Cf. Leca Morariu, *Irachie și Ciprian Porumbescu*, vol. II, ediție îngrijită, prefațată, adnotată, glosar și catalog al creației lui Ciprian Porumbescu de Vasile Vasile, Suceava, Editura Lidana, 2015, pp. 306–307.

³ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, Iași, Princeps Edit, 2004, pp. 434–435.

⁴ Mihai-Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică (1848–1918)* (în continuare se va cita: Mihai-Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică*), Iași, Editura Junimea, 2004, pp. 456–457, 527; Emil Satco, *op. cit.*, pp. 434–435.

⁵ Mihai-Ștefan Ceaușu, *op. cit.*, p. 332.

⁶ *Ibidem*, p. 333.

Monarhiei Habsburgice. În acest context, Benno Straucher devine liderul grupării evreilor „naționali” bucovineni, care a militat pentru recunoașterea evreilor din imperiu ca naționalitate distinctă și nu numai ca o confesiune religioasă⁷.

În anul 1902, Benno Straucher și gruparea politică condusă de acesta s-au desprins din rândul grupării progresist-liberale germane (facțiune desprinsă din Partidul Liberal German, deschisă colaborării cu evreii) și au fondat Partidul Popular Evreiesc din Bucovina. Din programul noului partid reținem faptul că era împotriva ideii de asimilare a evreilor în rândul germanilor și milita pentru recunoașterea de către autoritățile centrale habsburgice a populației evreiești ca o naționalitate distinctă, egală în drepturi cu celelalte naționalități (având idișul drept limbă națională) și nu doar ca o confesiune religioasă. De asemenea, în programul partidului se regăsesc și alte obiective: modificarea legii electorale provinciale, liberalism politic, autonomie culturală și reforme social-economice⁸. Partidul Național Evreiesc a format o coaliție cu Partidul Democrat Român (Aurel Onciul), Partidul Progresist German (Arthur Skedl) și Partidul Democrat-Național Ucrainean (Nicolae Vasilco), asigurându-și victoria în alegerile din anul 1904 pentru Dieta Bucovinei⁹.

Benno Straucher a făcut parte din Comitetul Executiv Electoral al Asociației Liberale (Tovărășia Țărănească), constituită în iunie 1904 în preajma alegerilor pentru Dieta Bucovinei, alături de Arthur Skedl, Ștefan Smal-Stocki și Aurel Onciul. Asociația Liberală avea ca obiective: reformarea sistemului electoral provincial, crearea unei instituții provinciale de credit, desființarea domeniilor și includerea lor în cadrul comunelor rurale, redresarea finanțelor țării, măsuri în domeniul școlar, egalitate în drepturi a tuturor naționalităților și confesiunilor¹⁰.

În anul 1907, ca urmare a sciziunilor existente în rândul elitei politice evreiești din Bucovina, facțiunea majoritară a evreilor naționali, condusă de Straucher, s-a desprins din Partidul Popular Evreiesc, fondând Partidul Național Evreiesc (președinte – Benno Straucher, secretar – Max Diamant, organul de presă – „Volkswehr”/„Apărarea poporului”). Cealaltă grupare politică, rămasă în Partidul Popular Evreiesc, s-a alăturat profesorului universitar Leon Kellner, sionist (organul de presă – „Volksrat”/„Consiliul poporului”). Până la izbucnirea Primului Război Mondial, cele două grupări politice evreiești s-au luptat pentru putere¹¹.

⁷ Astfel, Benno Straucher a intrat în opoziție cu Mayer Ebner, liderul grupării sioniste, lupta pentru putere între cele două grupări manifestându-se până în anul 1918, atingând uneori cote maxime. Astfel, la alegerile din anul 1901 pentru Consiliul Imperial din Viena, a fost nevoie de intervenția lui Theodor Herzl pentru a aplana disputele și a facilita realegerea lui Straucher ca deputat în Parlamentul vienez. Cf. Mihai-Ștefan Ceașu, „Recunoașterea evreilor ca naționalitate în Monarhia de Habsburg la începutul secolului XX. Deziderat și realitate politică” (în continuare se va cita: Mihai-Ștefan Ceașu, „Recunoașterea evreilor ca naționalitate”), în „Studia et acta historiae iudaeorum romaniae” (în continuare se va cita: SAHIR), București, VII, 2002, p. 112.

⁸ Mihai-Ștefan Ceașu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică*, pp. 349–350.

⁹ *Ibidem*, p. 157.

¹⁰ *Ibidem*, p. 354.

¹¹ *Ibidem*, p. 370.

Benno Straucher a reprezentat interesele evreilor bucovineni atât în Dieta Bucovinei (unde a avut un mandat îndelungat, ca deputat al orașului Cernăuți, din 1901 până la destrămarea Monarhiei)¹², cât și în Camera Deputaților a Consiliului Imperial din Viena.

La alegerile din anul 1897 pentru Camera Deputaților a Consiliului Imperial din Viena, Straucher a candidat din partea Partidului Progresist German, dar, după câștigarea mandatului, nu s-a raliat niciunui club politic, declarându-se, alături de alți 16 deputați, independent¹³. La următoarele alegeri, din 1901, a fost ales din partea orașului Cernăuți, acesta declarându-se acum național-evreu independent¹⁴. La alegerile din anul 1907, Benno Straucher a fost ales în districtul electoral al orașului Cernăuți, acesta fiind singurul reprezentant al Partidului Național Evreiesc ales deputat și „reprezentant explicit al evreilor, la scara întregii părți austriece a Monarhiei” (în cursa electorală s-au înscris, din partea evreilor bucovineni, în cea de a doua circumscripție electorală cernăuțeană, dr. Albert Salter și dr. Neumann Wender, membrii ai Consiliului Municipal al orașului Cernăuți). Straucher a format, împreună cu trei deputați sioniști, de orientare naționalistă, din Galiția, Clubul Național Evreiesc. În activitatea parlamentară, Straucher a colaborat cu deputații ucraineni bucovineni conduși de Nicolae Vasilco¹⁵. La alegerile din 1911, Benno Straucher a candidat în circumscripția urbană nr. 1, Cernăuți Est, alături de Leon Kellner, șeful grupării politice a Consiliului Popular Evreiesc. Șansele lui Straucher de a fi reales deputat erau mai mari datorită faptului ca avea numeroși susținători, mai ales printre alegătorii din Sadagura, dar și pentru că acesta realizase o înțelegere cu social-democrații, care îi promisese sprijinul în schimbul susținerii, din partea evreilor naționali, a candidatului social-democrat din districtul Cernăuți Vest. Straucher a fost ales din primul tur de scrutin¹⁶. După deschiderea lucrărilor celei de-a XII-a perioade legislative, la 17 iulie 1911 (ultima legislatură), a Parlamentului vienez, cei 14 reprezentanți ai Bucovinei din Camera Deputaților s-au grupat în funcție de criteriile naționale și politice adoptate. Astfel, Benno Straucher, singurul deputat evreu național, s-a afiliat blocului celor 232 de deputați germani¹⁷.

În privința activității politice în cele două foruri parlamentare, menționăm câteva dintre inițiativele lui Benno Straucher: a prezentat, în sesiunea din anul 1903, un proiect de reformă electorală, susținut de membrii Alianței Liberale¹⁸; a reușit

¹² Cererea lui Straucher de a candida la alegerile din aprilie 1892 pentru Dieta Bucovinei (în condițiile în care deputatul orașului Siret, Johann von Woynarowicz, a decedat în plină sesiune parlamentară), cu sprijinul grupării liberalilor germani, nu a fost admisă de către Ministerul de Interne din Viena. Cf. Mihai-Ștefan Ceașu, *op. cit.*, p. 324.

¹³ *Ibidem*, pp. 199–200, 202.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 205, 206.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 218–220, 223.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 226, 228.

¹⁷ *Ibidem*, p. 232.

¹⁸ Acesta s-a lovit de opoziția lui Iancu Flondor, atitudine care a dus la acuzații grave de antisemitism și obstrucționarea lucrărilor Dietei. Cf. Mihai-Ștefan Ceașu, *op. cit.*, p. 352.

să impună, în sesiunea din anul 1904, în numele coaliției pe care o reprezenta (Partidul Național Evreiesc, Partidul Democrat Român, Partidul Progresist German și Partidul Democrat-Național Ucrainean), adoptarea unei legi privitoare la reorganizarea învățământului primar public pe baze naționale, care a dus la dezvoltarea învățământului primar și la scăderea ratei analfabetismului¹⁹; în sesiunea din anul 1907, a ridicat problema referitoare la reglementarea salariilor personalului didactic²⁰; a militat pentru o reprezentare proporțională a tuturor grupurilor etnice din Bucovina, motiv pentru care, în anul 1909, a susținut introducerea unui cadastru național separat pentru populația evreiască, propunere respinsă de guvernul central de la Viena, care nu a fost de acord cu „ideea existenței unei minorități evreiești distincte, atât în Bucovina cât și în întreg imperiul”²¹.

În contextul dezbaterilor pe marginea reformării sistemului electoral din Monarhia de Habsburg, Benno Straucher a adresat guvernului Gautsch, în ianuarie 1906, un memorandum în care, pe baza unor argumente de ordin demografic, economic, fiscal, cultural, solicita mai multe mandate pentru evrei și recunoașterea acestora ca naționalitate în cadrul imperiului (crearea curiilor electorale evreiești, pe baza cadastrului electoral național iudaic și introducerea reprezentării proporționale). Aceste idei nu au putut fi transpuse în practica politică, autoritățile centrale austriece, precum și cele provinciale, opunându-se separării, pe criterii naționale, a evreilor de germani și recunoașterii evreilor ca naționalitate distinctă în cadrul imperiului. Cu toate acestea, Straucher a militat în continuare pentru recunoașterea identității naționale evreiești: cu ocazia schimbării legii electorale pentru Dieta Bucovinei, pe baza dreptului de vot universal, a introdus în proiectul de lege (cu sprijinul deputaților români, ruteni, germani și poloni) prevederea referitoare la instituirea unei curii electorale naționale evreiești la nivelul provinciei, în care urmau să fie aleși doar evreii – propunere respinsă de autoritățile imperiale din Viena, ca fiind neconformă cu legile în vigoare²².

Așadar, în cele două foruri parlamentare (Dieta bucovineană și Parlamentul de la Viena), Benno Straucher a militat pentru apărarea intereselor evreilor din Bucovina și din Imperiul Habsburgic, dar a avut în vedere și apărarea drepturilor conaționalilor săi din România și Rusia, manifestându-se împotriva oricărei forme de antisemitism. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, odată cu dezvoltarea conștiinței naționale a evreilor, politica de asimilare și integrare în rândul germanilor a evoluat către „sionism și, mai ales, spre o autoidentificare națională”²³, Straucher fiind cel care, prin Partidul Național Evreiesc, a încercat

¹⁹ *Ibidem*, p. 157.

²⁰ *Ibidem*, p. 364.

²¹ *Ibidem*, p. 142.

²² *Ibidem*, pp. 210–211, 376; Mihai-Ștefan Ceaușu, „Recunoașterea evreilor ca naționalitate”, pp. 115–120.

²³ Idem, „Reprezentarea evreimii în Dieta Bucovinei (1861–1918)”, în SAHIR, tomul V, 2000, p. 208.

să obțină recunoașterea evreilor ca una dintre naționalitățile componente ale Monarhiei Habsburgice – deziderat rămas neîmplinit.

În timpul Primului Război Mondial, Benno Straucher și-a exprimat loialitatea față de Imperiul Austro-Ungar, evreii bucovineni considerând că provincia ar trebui să rămână parte a unui stat austriac, pe care-l vedeau ca fiind garantul drepturilor minorităților și apărătorul lor împotriva antisemitismului²⁴. În contextul în care, spre sfârșitul anului 1918, evenimentele anunțau o apropiată destrămarea a Monarhiei Austro-Ungare, iar în Bucovina se derulau principalele momente ale acțiunii naționale românești, care au dus la unirea provinciei cu Regatul României, liderii comunității evreiești din provincie (Benno Straucher, Iacob Pistiner și Mayer Ebner²⁵) au format Consiliul Național Evreiesc, care a avut o poziție rezervată față de actul unirii de la 1918, delegații acestuia neparticipând la Congresul General al Bucovinei (cu toate acestea, comunitățile mozaice din Rădăuți, Suceava, Câmpulung au declarat că aderă la actul unirii). Această poziție a fost justificată prin faptul că drepturile politice ale evreilor din noile teritorii unite nu erau precizate, Consiliul prezentând, prin intermediul Comitetului delegațiilor evreiești, un protest oficial la Conferința de Pace de la Paris²⁶. Ulterior, reprezentanții evreilor din Bucovina, precum și ai celorlalte minorități, au trimis mai multe memorii către Comisia statelor noi și a minorităților, formată în cadrul Conferinței de Pace de la Paris, precum și către Societatea Națiunilor, în care formulau plângeri privitoare la încălcarea drepturilor acestora. La începutul anului 1919, Benno Straucher a trimis delegației britanice la Conferința de Pace de la Paris

²⁴ Ștefan Purici, „Evreii și românii din Bucovina, 1919–1923: împreună sau separat”, în SAHIR, tomul VIII, nr. 8, 2003, p. 128.

²⁵ Aceștia aveau convingeri ideologice diferite: socialiști (liderul acestora era Jacob Pistiner), poale-sioniști și sioniști (cea mai importantă grupare, condusă de către Mayer Ebner). Socialiștii și cei reuniți în jurul societății „Poale-Zion” erau priviți de către autoritățile române drept asociații care se ocupau cu „răspândirea comunismului”. În anul 1928, Benno Straucher a fost înlocuit în Consiliul Național Evreiesc cu Schlomo Kinsbrunner și Severin Lazarovici. Cf. Ștefan Purici, *op. cit.*, p. 136; Emanuel Bălan, *Minoritățile naționale din Bucovina în cadrul procesului electoral din perioada interbelică*, Bacău, Editura Egal, 2012, pp. 47–50.

²⁶ Drepturile politice ale evreilor din noile teritorii alipite au fost reglementate prin Legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române, intrată în vigoare la 24 februarie 1924. La art. 56, această lege prevedea că „sunt și rămân cetățeni români, fără a fi obligați să îndeplinească vreo formalitate, locuitorii de mai jos care, până la data promulgării legii de față, nu vor fi optat pentru o altă naționalitate: toți locuitorii din Bucovina, Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș care aveau indigenatul (apartenența) la 18 noiembrie/1 decembrie 1918; persoanele originare din Bucovina, Transilvania, Banat, Sătmar, Crișana și Maramureș, domiciliante la data unirii în Vechiul Regat, întrucât posedau indigenatul (apartenența, apartenența sau competența) într-una din comunele din teritoriile menționate; persoanele care, la data unirii, deși nedomiciliate în vreuna din comunele din Bucovina, Basarabia, Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș, erau însă născute în acele comune din părinți domiciliați acolo”. La votul final al proiectului de lege, Benno Straucher a fost împotriva, deoarece considera că acest articol din lege este „neîndestulător și nu rezolvă chestiunea evreiască pentru populația Bucovinei”. Cf. Emanuel Bălan, „Evreii în viața electorală a Bucovinei interbelice”, <https://www.academia.edu/37799071>; <https://lege5.ro/Gratuit/gi3tgnjsgeyq> (19 februarie 2020).

două memorii în care cerea divizarea Bucovinei (partea de nord, împreună cu orașul Cernăuți, urma să fie alipită Galiției, iar partea de sud rămânea României, acestea fiind demarcate de așa-numita linie Onciul–Popowicz, trasată pe harta publicată în lucrarea lui Stephan Rudnyckyj, *Ukraina, Land und Volk*, apărută în anul 1916) și „reinstalarea funcționarilor evrei excluși din administrație, justiție, poliție pe motivul necunoașterii limbii române, întoarcerea evreilor alungați din satele bucovinene în timpul războiului și restituirea proprietăților”. În condițiile în care unirea Bucovinei a fost recunoscută de Marile Puteri, comisia care a analizat aceste memorii nu a formulat un punct de vedere, mărginindu-se a preciza doar că „nu putem insista pe lângă guvernul nostru pentru numirea unor oficiali evrei în Bucovina”²⁷.

Consiliul Național Evreiesc a boicotat alegerile parlamentare din toamna anului 1919, principalul motiv fiind legat de sistemul electoral introdus în Bucovina, cenzura instituită în provincie, îngrădirea întrunirilor publice, politica statului față de minorități în domeniul învățământului și culturii. Decizia Consiliului a fost contestată de Jakob Hecht, care a candidat independent, acesta obținând un mandat de senator al orașului Cernăuți (a murit în timpul exercitării mandatului, în anul 1920). Comunitatea evreiască a sancționat această decizie, numindu-l „trădător”, luând în considerare și faptul că Hecht a declarat, în nume propriu, că evreii bucovineni recunosc unirea necondiționată a Bucovinei cu Regatul României. Un alt evreu, Iosif Vihovici, a candidat pe listele Partidului Democrat al Unirii, obținând un mandat de deputat (circumscripția Coțmani, județul Coțmani)²⁸.

În ceea ce privește atitudinea minorităților naționale din Bucovina față de procesul electoral din mai–iunie 1920, vizita familiei regale în provincie (16–18 mai 1920) și întrevederile prim-ministrului Alexandru Averescu cu reprezentanții acestora au avut un rol important în decizia acestora de a participa activ la alegeri. În anul 1920 a fost constituit Blocul Evreiesc, însă această formațiune nu a reușit să-și trimită niciun reprezentant în Parlament în legislatura 1920–1922. Etnicii evrei au candidat fie independenți, fie din partea Partidului Social Democrat din Bucovina. Benno Straucher a candidat independent și a obținut, cu 3 261 de voturi, un mandat de deputat al orașului Cernăuți²⁹. Acesta a participat și la următoarele alegeri parlamentare, obținând mai multe mandate de deputat al orașului Cernăuți. A candidat pe listele Partidului Democrat al Unirii (1922) și pe cele ale Partidului Național Liberal (1926, 1927)³⁰.

²⁷ Franz Pieszczech, „Siretul și blestemul graniței”, în „Crai nou”, Suceava, anul XXXI, nr. 8194, 5 februarie 2020, p. 10; nr. 8196, 7 februarie 2020, p. 10.

²⁸ Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita: D.S., M.O.), nr. 3, 28 noiembrie 1919, p. 10; Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita: D.A.D., M.O.), nr. 5, 29 noiembrie 1919, p. 37; Daniel Hrenciuc, „Integrarea minorităților naționale din Bucovina în Regatul României Mari (1918–1928). Unele considerații”, în „Codrul Cosminului”, Suceava, vol. 12, 2006, p. 162.

²⁹ D.A.D., M.O., nr. 5, 27 iunie 1920, p. 47.

³⁰ Florin Răzvan Mihai, „Dinamica electorală a candidaților minoritari din Bucovina la alegerile generale din România interbelică”, în *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, vol. V, Sibiu, Editura „Techno Media”, 2010, pp. 89–90.

În legislatura 1920–1922, Benno Straucher a avut mai multe intervenții: a susținut o declarație pentru apărarea drepturilor evreilor (ședința Adunării Deputaților din 30 iulie 1920); l-a interpellat pe ministrul Instrucțiunii Publice, Petre P. Negulescu, cu privire la incidentele dintre studenții români și cei evrei de la Universitatea din Cernăuți (12 aprilie 1921); a adresat o interpelare ministrului de Finanțe, Nicolae Titulescu, referitoare la schimbul coroanelor (12 aprilie 1921); a susținut o comunicare privitoare la votarea bugetului și asigurarea drepturilor evreilor (19 iulie 1921)³¹. De asemenea, Straucher, alături de alți parlamentari bucovineni, a inițiat sau susținut câteva proiecte de lege prezentate în această legislatură: Proiectul de lege referitor la statutul funcționarilor publici³², Proiectul de lege referitor la organizarea secției din Transilvania a Înaltei Curți de Casație³³, Proiectul de lege cu privire la sporirea pensiilor ofițerilor și a văduvelor acelora care au făcut campania din 1877–1878 (Straucher a fost unul dintre inițiatorii acestui proiect)³⁴, Proiectul de lege referitor la combaterea celor mai periculoase molieme: tuberculoza și sifilisul (proiect inițiat de Straucher)³⁵, Proiectul de lege prin care „se majorează la 2 000 lei lunar pensiunile de 500 lei lunar ale d-nelor Leontina Marian și Emilia Ștefanelli de la 1 septembrie 1920”³⁶. În cadrul dezbaterii pe marginea Regulamentului Adunării Deputaților cu privire la acordarea imunității deputaților (ședințele Adunării Deputaților din 17 și 18 decembrie 1920), Straucher a susținut amendamentele la art. 146 și 147, referitoare la acordarea imunității și în afara sesiunilor parlamentare, deși Constituția prevedea imunitate numai pe timpul sesiunilor parlamentare³⁷. În această legislatură, Straucher a făcut parte din Comisia de lucrări publice, căi ferate, căi de comunicație, marină comercială, alături de deputații Ion V. Crețu (Suceava) și Rudolf Gaidosch (deputat supleant, Cernăuți-orăș)³⁸.

În calitate de parlamentar, Benno Straucher a militat pentru menținerea drepturilor evreilor din provincie și a luat atitudine față de politica de unificare. Astfel, în ședința Adunării Deputaților din 30 iulie 1920, acesta a prezentat declarația de apărare a drepturilor evreilor, considerând că este „o datorie sfântă de a lupta pentru încetățenirea completă și desăvârșită a întregii populații evreiești; de a lupta pentru recunoașterea comunităților evreiești, căci astăzi comunitățile evreiești nu sunt recunoscute de [căt]re stat, neavând dreptul de a administra averile obștii evreiești; de a lupta pentru autonomia culturală și religioasă; [...] considerăm ca

³¹ Intervențiile lui Benno Straucher din legislatura 1920–1922 au fost publicate în vol. *Bucovineni în Parlamentul României Întregite*, vol. II.1, *Adunarea Deputaților, legislatura 1920–1922*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Rodica Iațencu și Marian Olaru, indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, 2016, pp. 175–191.

³² D.A.D., M.O., nr. 101, 14 iunie 1921, pp. 2605–2612.

³³ *Ibidem*, pp. 2615–2621.

³⁴ *Idem*, nr. 154, 14 martie 1922, p. 4347.

³⁵ *Idem*, nr. 86, 27 aprilie 1921, p. 1935.

³⁶ *Idem*, nr. 20, 31 decembrie 1920, p. 426.

³⁷ *Idem*, nr. 12, 22 decembrie 1920, pp. 260–261.

³⁸ *Idem*, nr. 74, 5 aprilie 1921, p. 1501.

o datorie de a lupta pentru contribuirea statului la întreținerea instituțiilor noastre școlare și de cult și pentru valabilitatea certificatelor noastre școlare; de a lupta pentru întronarea unei democrații sincere și cinstitute în toate domeniile vieții publice [...]; de a lupta contra prejudiciilor nefondate împotriva evreilor; de a lupta, mai ales, contra antisemitismului oficial. Va fi și datoria Parlamentului să vegheze ca drepturile chezașuite prin lege să fie îndeplinite astfel încât libertatea din lege să devină o libertate vie, o libertate de fapt în toate ramurile organizației și [în] serviciile statului, fără vreo restricție”³⁹. Aceeași temă este reluată și în ședința Adunării Deputaților din 19 iulie 1921, când Straucher invocă situația grea în care se afla comunitatea evreiască, supusă unui proces de „românizare forțată”, care a dus la „nedreptăți administrative” și a împiedicat „dezvoltarea culturală”, prin acțiunile îndreptate împotriva școlilor evreiești⁴⁰.

În ședința Adunării Deputaților din 12 aprilie 1921, Benno Straucher a adresat o interpelare ministrului de Finanțe, Nicolae Titulescu, referitoare la problema preschimbării coroanelor, în contextul în care, după anul 1918 s-a procedat la ștampilarea bancnotelor care circulau în paralel cu leul emis de Banca Națională a României: rubla Lwoff, rubla Romanoff și coroana austro-ungară. Deputatul a făcut referiri la ordonanța Ministerului de Finanțe care decidea că băncile nu trebuie să plătească depunătorilor dobândă pentru reținerea, cu ocazia schimbării coroanelor, a 40% din sumele schimbate, măsură care era „o flagrantă încălcare a Constituției unui stat civilizată și a legilor existente, precum și o încălcare nemaipomenită a drepturilor private. [...] Acest procedeu este ilegal, imoral și aduce daune populației care, în afară de aceasta, prin schimbul coroanelor, pierde jumătate din avere”⁴¹.

În contextul agitațiilor antisemite de la începutul anilor 1920, manifestate atât în mediul universitar, cât și în viața politică, Benno Straucher a luat atitudine de la tribuna Parlamentului, militând pentru stoparea acestora (în ședința Adunării Deputaților din 12 aprilie 1921, a făcut referire la incidentele dintre studenții români și cei evrei de la Universitatea din Cernăuți)⁴². Ulterior, alături de alți parlamentari bucovineni, Straucher a criticat legislația antisemită (Legea pentru dobândirea și pierderea cetățeniei române din 1924, Legea asupra învățământului particular din 1925, legile și ordonanțele din perioada guvernării Goga-Cuza).

³⁹ Idem, nr. 33, 6 august 1920, pp. 588–591.

⁴⁰ Idem, nr. 155, 15 martie 1922, pp. 4378–4380.

⁴¹ Idem, nr. 86, 27 aprilie 1921, pp. 1934–1935.

⁴² Idem, nr. 86, 27 aprilie 1921, pp. 1934–1935. Pe marginea acestei interpelări, deputatul A. C. Cuza, profesor la Universitatea din Iași, a avut o intervenție adresată ministrului Instrucțiunii Publice, P. P. Negulescu: „Cunoscând spiritele de ordine și de toleranță largă, care însuflețesc pe studenții noștri români, precum și uneltirile anarhice ale studenților evrei, am onoare a interpela pe d-l ministru al Instrucțiunii, rugându-l să binevoiască a-mi spune care sunt măsurile ce crede că sunt necesare a se lua pentru a înfrâna aceste uneltiri periculoase statului și care sunt cauza adevărată a conflictelor ce se produc în Universitate, întrucât jignesc sentimentele naționale și de ordine, legitime, ale studențimii românești de la toate universitățile noastre și cu care eu mă declar solidar. Rog pe d-l președinte a dispune conexasă interpelării mele cu aceea a d-lui Straucher și să binevoiască a fixa o zi pentru dezvoltarea lor”. Cf. D.A.D., M.O., nr. 86, 27 aprilie 1921, p. 1936.

Precizăm că și în timpul celorlalte mandate pe care le-a avut ca parlamentar, Benno Straucher, alături de reprezentanții comunității evreiești din Bucovina, a militat pentru menținerea drepturilor evreilor din provincie și a luat atitudine față de politica de unificare, în special în domeniul învățământului. La 1918, așa cum remarcă Irina Livezeanu, „stratificarea societății bucovinene se reflecta în sistemul de învățământ al provinciei. [...] Stratificarea educațională poate fi reprezentată ca o piramidă așezată pe o bază populațională mixtă, alcătuită în special din ucraineni și români; pe măsura îngustării sale către vârf, evreii și germanii ocupă din ce în ce mai multe din locurile tot mai puține rămase”⁴³. În acest context, în domeniul învățământului de stat au fost adoptate legi care urmăreau unificarea sistemului de învățământ și eliminarea disproporțiilor care existau între numărul instituțiilor școlare românești și cele aparținând minoritarilor. Reacția comunității evreiești față de politicile educaționale promovate de guvernele de la București era legată, mai ales, de naționalizarea școlilor primare și secundare din Cernăuți și de situația școlilor evreiești⁴⁴.

În corespondența purtată cu Ion I. C. Brătianu și Wilhelm Filderman (liderul comunității evreiești de la București), Benno Straucher a prezentat situația întâlnită la școlile din Cernăuți: lipsa sprijinului financiar pentru reconstrucția școlilor; directorii evrei din școlile primare erau demisi, pensionați sau retrogradați la rangul de învățători; învățătorii evrei erau suspendați sau pensionați; în școlile secundare evreii erau înlocuiți cu români, germani, ucraineni; profesorii de religie aleși de comunitate erau înlocuiți cu alți evrei⁴⁵. „Bucovina – afirma Straucher într-un discurs susținut în Parlament în anul 1924 – este tratată acum în mai multe privințe, ca un copil vitreg, deși Bucovina, cu populație civilizată, patriotică și ascultătoare, recunoscătoare și plină de sentimente, formează astăzi o parte integrantă a României Mari și de aceea populația noastră fără deosebire are dreptul ca să fie tratată în toate privințele pe picior de egalitate cu populația din Vechiul Regat. [...] Orașul înfloritor Cernăuți [oraș în care evreii reprezentau până la 50% din populație și plăteau 90% din taxe, cum a afirmat Straucher în alt context], cu populația foarte patriotică și leală, civilizată și chibzuită, a pierdut funcțiunea și pozițiunea de o capitală, a suferit pagube economice, morale, politice, cu un cuvânt [...] pierde zilnic însemnătatea”⁴⁶. Pe lângă revendicările specifice comunității evreiești din Bucovina, în discursurile lui Straucher „nemulțumirile regionale alcătuiau un subtext. Situația de copil vitreg, din prezent, fusese precedată de vremuri mai fericite pentru Bucovina, iar evreii fuseseră beneficiarii acestui trecut mai favorabil de autonomie. Soarta mai bună a Bucovinei în genere, ca provincie austriacă, apărea în argumentația lui Straucher ca un corolar al prosperității evreilor și al înfloririi școlilor lor”⁴⁷.

⁴³ Irina Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare. 1918–1930*, București, Editura Humanitas, 1995, pp. 77, 81–82.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 88.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 90.

⁴⁶ Apud Irina Livezeanu, *op. cit.*, p. 94.

⁴⁷ Irina Livezeanu, *op. cit.*, p. 94.

Lider important al comunității evreiești din Bucovina, Benno Straucher, reprezentant al intereselor „omului de rând”⁴⁸, a militat pentru împlinirea dezideratelor naționale evreiești – recunoașterea de către autoritățile centrale habsburgice a evreilor din Imperiu ca națiune distinctă și nu numai ca o confesiune religioasă, egală în drepturi cu celelalte naționalități, implicându-se, în același timp și în apărarea intereselor conaționalilor săi din România și Rusia. Straucher considera că recunoașterea evreilor ca națiune „va fi pentru evreii acestui imperiu cea mai fericită [oră] de la pășirea pe acest pământ, ea va fi pentru poporul evreu o nouă epocă, eliberarea acestui nefericit popor va fi împlinită cu adevărat, o nouă vârstă de aur va începe pentru ei”⁴⁹. Însă, „acesta a rămas dezideratul neîmplinit al populației evreiești bucovinene până la sfârșitul Monarhiei de Habsburg, care își va găsi rezolvarea doar în noul cadru legislativ al României Mari”⁵⁰.

După anul 1918, Straucher și-a continuat activitatea politică în Parlamentul României Întregite, luptând pentru menținerea drepturilor evreilor din Bucovina. A protestat la adresa politicii de unificare promovată de guvernele de la București, în special în domeniul învățământului, deși „a aprobat o versiune a asimilării evreiești”, fiind de acord cu înființarea de clase cu predarea în limba română la școlile evreiești. În toată activitatea sa, Straucher s-a remarcat prin condamnarea răspândirii oricărei forme de antisemitism.

Prezentăm, în continuare, două interpelări susținute de Benno Straucher, în calitate de deputat în primul Parlament al României Întregite (ședințele Adunării Deputaților din 30 iulie 1920 și 19 iulie 1921), pe teme legate de problemele unificării și situația evreilor din Bucovina după anul 1918.

Ședința Adunării Deputaților din 30 iulie 1920⁵¹

D-lor deputați, cu adâncă emoție iau cuvântul în Parlamentul României Mari, în îndoita mea calitate de mandatar al orașului Cernăuți și ca alesul și reprezentantul evreilor bucovineni. Simt măreția acestei clipe istorice și, în deplină conștiință a răspunderii ce o am față de populația evreiască din țară, fac declarația în numele meu și în numele colegilor mei evrei, deputații [Mihail] Schor și [Nathan] Lerner din Basarabia, sincer și loial: în trecut, guvernele României au păcătuit foarte grav în contra populației evreiești și a intereselor vitale ale României însăși. Evreii români nu aveau drepturi, evreii români au fost expuși la multiple persecuții și starea lor devenită rușinoasă, de ocară și disperată. România era pentru evrei o patrie vitregă. D-lor deputați, subjugarea aduce cu sine sclavia, pe când libertatea omenia! Vremurile sclaviei sunt trecute și pentru evrei! Din toate

⁴⁸ Mihai-Ștefan Ceaușu, „Recunoașterea evreilor ca naționalitate”, p. 113.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 116.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 121.

⁵¹ D.A.D., M.O., nr. 33, 6 august 1920, pp. 588–591.

partidele au vorbit până azi toți reprezentanții din majoritate și din minoritate, dar nicio voce nu s-a ridicat pentru a apăra drepturile evreilor. Niciun reprezentant al vreunui partid n-a pus chestiunea modificării sau completării Constituției în sensul libertății și egalității evreilor. Niciun orator nu s-a ocupat nici cu decretele-lege din 28 mai 1919 privitoare la încetățenirea evreilor⁵². Dar nici chiar vreun reprezentant al guvernului n-a făcut-o! Din toate părțile se cer drepturi și dreptate, numai când

⁵² Reglementarea situației evreilor din România s-a făcut în timp, prin elaborarea unor documente privitoare la statutul politico-juridic al acestora. Conferința reprezentanților celor șapte puteri europene (Marea Britanie, Franța, Austria, Regatul Sardiniei, Prusia, Rusia și Imperiul Otoman) a adoptat Convenția de la Paris (1858), care stabilea statutul politic, social și administrativ al Principatelor Române. Conform art. 46 al acestui document, doar locuitorii „de orice rit creștin” beneficiau de drepturi politice. Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris (1864), prin care se precizau atribuțiile domnitorului și ale Parlamentului, nu făcea nicio referire la ritul religios, dar se înscria în limitele Convenției de la Paris. Constituția din 1866 relua prevederile Convenției de la Paris în privința dobândirii cetățeniei, pe care o puteau obține doar străinii de rit creștin. Însă, prin art. 11, „toți cetățenii aflători pe pământul României se bucură de protecția dată de legi persoanelor și averilor în genere” (libertatea individuală, inviolabilitatea domiciliului, garantarea proprietății, libertatea conștiinței, libertatea învățământului etc.). Începând cu anii '60-'70 ai secolului al XIX-lea, au fost elaborate unele documente internaționale privitoare la acordarea de drepturi cetățenilor evrei, care au vizat și România. La Conferința internațională evreiască din octombrie 1872 s-a cerut acordarea de drepturi civile și politice pentru evreii din România. Tratatul de Pace de la Berlin (1878) recunoștea independența României în condițiile respectării, printre altele, a art. 44 al acestui Tratat, care prevedea că „în România, deosebirea credințelor religioase și a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca motiv de excludere sau de incapacitate în ceea ce privește beneficiul drepturilor civile și politice, admiterea în funcții publice sau exercitarea diferitelor profesii și industrii în orice localitate”. În octombrie 1878 a fost modificat art. 7 al Constituției României, care admitea egalitatea religioasă, iar cetățenia se acorda tuturor evreilor care participaseră la Războiul de Independență, ceilalți evrei putând s-o obțină în urma unei cereri individuale și prin votul Parlamentului. În iulie 1917 a fost modificată Constituția, art. 57 al acesteia nemaifăcând nicio mențiune privitoare la excluderea de la vot a unor cetățeni având o altă religie decât cea creștină. După unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Regatul României, locuitorii acestor provincii au devenit cetățeni români, dacă aceștia nu optau pentru o altă cetățenie. În timp ce evreii din aceste provincii erau de drept cetățeni români, Constituția României, prin art. 7, conținea unele restricții în privința evreilor din Regatul României, care au fost înlăturate prin Decretul-lege din 30 decembrie 1918 și cel din 29 mai 1919, prin care s-a acordat cetățenie tuturor acestora. Problema minorităților naționale s-a dezbătut și în cadrul Conferinței de Pace de la Paris, cu prilejul elaborării Tratatului de Pace cu Austria și a Tratatului minorităților (semnat de România în decembrie 1919), care prevedea, la art. 7, că „România se obligă a recunoaște ca supuși români, de plin drept și fără nicio formalitate, pe evreii locuind în țară pe teritoriile României și care nu se pot preleva de nicio altă naționalitate”. Constituția din 1923 stabilea drepturile și obligațiile cetățenilor României (art. 5, 7, 8, 22, 28, 29, 72, 119); art. 133 preciza că se ratifică decretele-lege din 30 decembrie 1918 (acordarea drepturilor cetățenești), 28 mai 1919 și 13 august 1919 (încetățenirea evreilor locuitori în Regatul României), precum și toate decretele de încetățenire individuală care s-au făcut înaintea acestor decrete-lege. În anul 1909 s-a înființat Uniunea Evreilor Pământeni, care a promovat interesele acestei comunități pe plan intern și internațional, transformată, în anul 1923, în Uniunea Evreilor Români, înglobând organizațiile locale din Basarabia, Bucovina și Transilvania; în anul 1928 s-a creat Clubul parlamentar evreiesc, în anul 1931, Partidul Evreiesc, iar în anul 1936, Consiliul Național al evreilor din România. Cf. Ioan Scurtu, *Statutul politico-juridic al evreilor din România (1858–2004)*, <http://www.ioanscurtu.ro/statutul-politico-juridic-al-evreilor-din-romania> (12 februarie 2020).

este vorba de evrei, se tace din toate părțile. Dacă, însă, guvernele României nu-și vor schimba radical vechile procedee, vor păcătui și mai grav! Nu numai condițiile vieții internaționale s-au schimbat radical, dar însăși condițiile naționale sunt schimbate, căci în țară trăiesc evrei, care se cifrează aproape la un milion și care, alături de români, au luptat pentru cucerirea dreptului minorităților și nu vor consimți de bună voia lor a li se încălca drepturile lor sfinte.

D-lor, este de neînțeles și foarte dureros că astăzi, în veacul al XX-lea, după marea Revoluție Franceză, care a proclamat declarația *Drepturile omului* (libertate, egalitate și fraternitate), după prăbușirea tuturor întocmirilor reacționare, produse de Războiul Mondial, să se poată contesta încă, tocmai în România democrată, egalitatea deplină a evreilor, acest popor care reprezintă una din [tre] cele mai vechi și mai glorioase culturi din lume! Sperăm că spiritul timpului nou și suferințele comune, prin care am trecut în Războiul Mondial, precum și spiritul de dreptate și libertate vor schimba radical situația de până acum și vor inaugura o eră nouă a progresului modern.

D-lor, toți oamenii au fost făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. După cărțile sfinte este recunoscută egalitatea tuturor oamenilor pe pământ. Pentru ce să nu fie ea recunoscută și de către state? Existența sigură a statelor nu se bazează pe baionete, ci este clădită pe fericirea popoarelor lor. În aceasta constă mulțumirea drepturilor naturale ale fiecărui popor. Evreii neromâni, complet încetățeniți, vor fi fericiți să arunce vâlul uitării asupra trecutului dureros. Ca cetățeni români egali după Constituție și în toate ramurile administrației statului, declarăm solemn că noi, evreii din țară, vrem și înțelegem a fi credincioși și devotați fii ai României, vrem și înțelegem a conlucra la propășirea și mărirea statului. Mănat de aceste sentimente, care sunt acelea ale tuturor evreilor din țară, îmi voi îndeplini cu sfințenie datoriile de mandat al țării și voi contribui cu toate puterile mele la dezlegarea marilor probleme de refacere și întărirea statului român.

Între problemele de primenire organică a statului este și aceea a chestiei evreiești, partea esențială a libertății, care formează cheia de boltă a statului modern și o voi socoti ca o datorie imperioasă a stăruii în interesul suprem al țării, pentru desăvârșita egalitate a tuturor evreilor din toată țara în viața politică și civilă. Noi, evreii din Bucovina și cei din provinciile alipite, vom urma a ne bucura în România întregită de libertățile noastre de mai înainte, fără nicio știrbire. Întrucât privește pe evreii din Vechiul Regat, numai o parte a populației evreiești a fost încetățenită printr-un îngust decret-lege. Va fi una din [tre] lucrările cele mai urgente și mai însemnate ale acestui Parlament, nu numai să ratifice aceste decrete-legi, dar și să le lărgească și să le completeze în așa chip, ca să încetățenească pe toți evreii din țară, căci azi sunt încă mulți dintre ei lăsați afară din cetatea română și să li se garanteze deplină autonomie culturală și religioasă, sub scutul și cu ajutorul statului. Nu numai atât, dar decretul-lege provizoriu va fi tot provizoriu ratificat, căci numai Constituanta va consolida în mod definitiv statutul civil și politic al evreilor din România. Până atunci, în niciun caz chestiunea nu se va putea socoti ca rezolvată.

Numitul decret-lege este din 28 mai 1919, nr. 2 085, al cărui articol 1 dispune: „Locuitorii evrei ai Vechiului Regat, majoritatea născuți în țară sau întâmplător în străinătate, din părinți așezați în țară, care n-au fost supuși unui stat străin, sunt cetățeni români și se vor bucura de toate drepturile cetățenești, dacă...” ș.a.m.d. Prin cuvântul „sunt”, dispoziția acestui decret-lege este imperativă, declarativă de drepturi, recunoscând calitatea de cetățeni români evreilor pământeni, priviți până azi ca „străini fără protecție străină”, împotriva adevărului istoric și al noțiunilor de drept public. Fără a voi câtuși de puțin să apăr regimul decretelor-legi, trebuie, totuși, recunoscut că interzicerea ratificării de către puterea legiuitoare dă un caracter precar multor instituții publice, cărora le-a dat ființă și atinge chiar legalitatea Parlamentului, ales pe baza unor asemenea decret-lege. Este inadmisibil ca să se refuze aceste dispoziții imperative, caracterul validității legale. Este, mai departe, inadmisibil să se joace cu sfântul drept de cetățean. Nicio autoritate, nicio instanță judecătorească nu poate desființa un asemenea decret-lege. Numai Parlamentul are căderea de a da sau a refuza ratificarea. Până la acest vot ele rămân în deplină vigoare. Totuși, deoarece într-un stat constituțional regimul decretelor-legi este o anomalie, datoria Parlamentului este de a le examina și a se pronunța asupra lor, fără nicio interzicere. Aceasta se aplică, mai ales, la decretul-lege citat, privitor la încetățenirea evreilor – lege care înseamnă triumful libertății și egalității drepturilor, temelia și fala României Mari, României noi. În interesul acestei Românie noi, precum și în interesul evreilor români, este imperios ca acest decret-lege nu numai să se ratifice de urgență de Parlament, dar să se completeze, primind în calitate română și miile de evrei care încă au rămas în afară și aplicând egalitatea în toate ramurile organismului de stat, așa încât populația evreiască să se bucure în fapt de toate drepturile, precum îndeplinește și va îndeplini toate datoriile cetățenești.

Considerăm ca o datorie sfântă de a lupta pentru încetățenirea completă și desăvârșită a întregii populații evreiești; de a lupta pentru recunoașterea comunităților evreiești, căci astăzi comunitățile evreiești nu sunt recunoscute de stat, neavând dreptul de a administra averile obștii evreiești; de a lupta pentru autonomia culturală și religioasă; este anormal și greu de priceput de ce până în ziua de azi guvernul n-a găsit prilejul ca să vină cu un proiect de lege pentru organizarea comunităților evreiești în Vechiul Regat, care n-au personalitate juridică și ființă legală; considerăm ca o datorie de a lupta pentru contribuirea statului la întreținerea instituțiilor noastre școlare și de cult și pentru valabilitatea certificatelor noastre școlare; de a lupta pentru întronarea unei democrații sincere și cinstite în toate domeniile vieții publice – fiindcă democrație constituie o parte integrantă în firea poporului evreiesc, pentru care a sângerat și va sângera; de a lupta contra prejudiciilor nefondate împotriva evreilor; de a lupta, mai ales, contra antisemitismului oficial. Va fi și datoria Parlamentului să vegheze ca drepturile cheazășuite prin lege să fie îndeplinite astfel încât libertatea din lege să devină o libertate vie, o libertate de fapt în toate ramurile organizației și [în] serviciile statului, fără vreo restricție.

Se știe că în războaiele de independență și mărire ale României, evreii din România au adus mari jertfe – în toate aceste războaie, soldații evrei din armata română au luptat cu credință, cu curaj, cu vitejie, au suferit și au răbdat împreună cu camarazii lor creștini, cu toate că se băteau cu chinuitoarea umilință că sunt egale, drepturi egale! Constituția nu trebuie să cuprindă nelămuriri și echivocuri în ceea ce privește emanciparea evreilor. Hotărârile trebuie să fie precise – clauze și îngrădiri nu au loc într-o decizie și nu pot să le îngreuneze prin nicio controversă. Casa de unde izvorăsc legile este adevăratul templu al dreptului și al legalității. Constituția este *Magna Charta* și *Magna Charta* a statului trebuie să aibă o deviză: „datorii egale – drepturi egale”. Noi credem că chestiunile care privesc cultul, exercitarea cultului și [a] instrucției școlare evreiești, nu pot și nu trebuie să fie rezolvate decât de oameni care cunosc aceste chestiuni.

În acest scop, cerem ca la Ministerul de Culte și [al] Instrucțiunii Publice să fie angajați, după normele obișnuite, funcționarii evrei competenți, afectați exclusiv rezolvării chestiunilor de care v-am vorbit, căci funcționarii neevrei, cu toată buna lor voință, nu pot rezolva aceste chestiuni, necunoscându-le așa cum ele trebuie cunoscute. Numirea acestor funcționari, care vor trebui să se bucure de același tratament ca și colegii lor români, va fi făcută de [către] stat, însă numai în urma unei prealabile înțelegeri cu organizațiile evreiești, pe care vom avea onoarea să le indicăm ca reprezentând totalitatea evreilor din România Mare.

Iată un exemplu caracteristic tratamentului inegal și neglijarilor injurioase a evreilor. În timpul războiului au fost distruse în Bucovina multe biserici, sinagogi și case de rugăciuni, iar avutul lor jefuit. Cu ocazia refacerii, statul a contribuit la cheltuielile reparațiilor tuturor bisericilor, numai pentru refacerea și reparația sinagogilor evreiești, distruse și jefuite la fel, statul n-a dat niciun ajutor. Cu toate acestea, se știe că evreii nu posedă niciun fond religios. Numărul evreilor din Bucovina este aproape de 140 000 [de] locuitori, egal sau ceva mai mare decât numărul catolicilor și se șase ori mai mare decât numărul protestanților. Nu sunt oare și evreii contribuabili? Nu este acest fapt o eclatantă atingere a dreptății și o grea ofensă adusă evreilor? Dacă protestanții au căpătat de la stat, pentru scopul arătat, 600 000 de coroane, atunci cât s-ar cuveni proporțional evreilor care, totuși, n-au căpătat nimic? Pentru ce? Iată și un alt caz. La începutul anului 1919 au fost scoși din funcțiile lor toți jandarmii evrei, între care mulți au un serviciu de 20–30 de ani, distinși și lăudați. Au fost aruncați pe drumuri, fără hrană și fără niciun ajutor. Este de necrezut, la câte nevoi, mizerie și disperare au fost expuse toate aceste familii prin asemenea măsuri arbitrare. Vreau să dovedesc imediat acest caz. Dați-mi voie să citesc următorul document: „Comanda Jandarmeriei Zastavna, nr. 7. Dovadă. Prin aceasta se atestă că Solomon Grossmann a fost în serviciul activ al armatei din anul 1895 până la 1898 și apoi până la 1919 la Jandarmerie și scos din acest serviciu din cauză că aparține religiei mozaice. Zastavna, 1 februarie 1919”. Acest Solomon Grossmann este brigadier de acum 48 de ani, născut în Vășcăuți, din Bucovina, posedă toate limbile țării, părinte a trei copii,

în etate de 6–12 ani și cu întreaga sa familie [a] rămas azi pe drumuri, fără hrană, fără ajutor. Grossmann a fost de trei ori rănit, de opt ori distins și lăudat. Ca și acesta au mai fost scoși din serviciu alți treizeci [de] jandarmi evrei, numai pentru că sunt evrei, rămânând fără vreun ajutor. Orice comentariu e de prisos! Consider ca o datorie imperioasă ca guvernul, în interesul dreptății și al moralei publice să șteargă, fără întârziere, aceste nedreptăți și să reintegreze pe toți acești funcționari în serviciile lor, achitându-le salariile pe tot timpul cât au fost scoși. Aștept să se facă dreptate!

Ceea ce se petrece în Basarabia, d-lor deputați, cunoașteți și d-voastre. Bătaie de joc și apăsare în general, destul de bine descrise, atât aici, în Cameră, cât și în Senat, de [cătore] d-nii deputați basarabeni. Însă, d-lor, ceea ce a suferit toată populația basarabeană este o simplă jucărie față de nenorocirile și înjosirile ce a îndurat și îndură încă populația evreiască din Basarabia. Numai presupunerea că înaintea autorității se află un evreu, ființă fără apărare, dă și a dat autorităților militare și civile o mare energie pentru a călca demnitatea omenească cu cea mai mare sfidare. Pentru a înțelege mai clar cele expuse, dați-mi voie, d-lor, să vă prezint aici numai câteva fapte. Se știe ordinul medieval al căpitanului Dimitriu, care a impus populației târgului Iediniț să salute cu fața veselă chipiul d-sale, așezat pe un băț de lemn! Pentru neexecutarea acestui ordin s-au aplicat bine cunoscutele „25”. În târgul Secureni, căpitanul Chițulescu a pus 25 de evrei fruntași ca să-l salute până în genunchi în glodul străzii. D-l deputat Dragomirescu cunoaște cazul. La Briceni, locotenentul Timoșoi bătea populația pașnică dacă nu-l saluta! Tot în târgul Briceni, locotenentul Jochin a alungat oamenii de pe trotuare și i-a bătut, dacă cumva nu-l salutau. Diferite insulte și arestări a operat în târgușorul Lipcani colonelul Steriade, din Regimentul 8 Călărași, tot pentru că n-a fost salutat la timp. A fost insultat cu agresivitate de [cătore] acest colonel și arestat la comendă însuși președintele societății evreilor din Hotin și dr. Mihail Schor, actualul deputat al acestui județ, în martie a.c., tot pe motivul că n-a salutat pe numitul colonel; d-l deputat Schor a reclamat cazul și s-a instituit o anchetă. Rog pe d-l ministru de Război [Ion Rășcanu] să-mi pună la dispoziție dosarele.

Perceptorii au găsit și ei un mijloc de a ruina populația evreiască. Cunoașteți legea firmelor. Ea nu obligă pe comerciant să-și înscrie firma. Singura sancțiune este bancruta simplă, în caz de faliment. Ori perceptorii silesc pe toți negustorii, inclusiv pe cei ambulănți, să-și înscrie firma. N-ar fi nimic, d-lor, dacă pentru acest scop nu li s-ar cere la tribunal asistența unui avocat, pentru care se ia 300–400 de lei, atunci când tot capitalul său nu este poate atât de mare. Atrag atenția d-lui ministru de Finanțe [Nicolae Titulescu] și-l rog să dea ordin perceptorilor să nu se amestece în aceste lucruri și d-l ministru de Justiție [Matei Cantacuzino] să dispună la tribunale ca identitatea să se poată stabili cu bilete, iar nu numai cu certificarea unui avocat. Guvernul să se îngrijească ca dispozițiile să fie strict observate.

Ce se mai spune astăzi despre plaga generală a permiselor și autorizațiilor, dacă această plagă este o piedică pusă în calea refacerii și o pricină de mizerie în

România veche, unde acestea se cer ministerului. Vă închipuiți, d-lor, toată grozăvia situației, când autorizațiile și permisele în Basarabia trebuie cerute celui dintâi jandarm sau agent de poliție. Este o altă chestiune și mai gravă, dacă pot vorbi astfel. Reduși la cea mai neagră mizerie, oamenii vor să părăsească țara nașterii lor, ei vor să se ducă în America. Nici asta nu se poate. Luni de zile administrația răspundea că nu are formulare pentru pașapoarte. Iar când, în sfârșit, ele au venit, plăteau între 3 000 până la 5 000 de ruble pentru un asemenea pașaport. Aceeași situație în Bucovina, unde negustorii, bolnavii și alți călători, nu pot obține pașapoarte, fiindcă li se spune că nu sunt formulare pentru pașapoarte. Această situație rușinoasă ține de luni de zile. Guvernul nu poate dezlega imediat această tristă chestiune? Priviți ca străinii, fără căpătâi, cu toate că au fost maltratați, insultați, bătuți, batjocoriți față de camarazii lor. D-lor, va veni momentul pentru a destăinui ororile săvârșite și a fixa răspunderile. În aceste războaie, sângele soldaților evrei s-a amestecat cu acela al luptătorilor creștini; trupurile soldaților evrei morți pe câmpul de onoare zac cu acelea ale camarazilor lor creștini în morminte comune și pietre funerare comune vestesc posterității pe acești eroi căzuți pentru țară. Sângele acestor eroi cere ca frații lor rămași în viață să fie tratați cu dreptate în această țară pentru care au murit. Prin aceasta, România Mare va adopta, în privința evreilor, larga și înțeleapta politică a marilor săi aliați, alături de care a luptat în Războiul Mondial, politică ce s-a dovedit folositoare și rodnică pentru acele țări.

România este aliata Angliei, Franței, Italiei, Statelor Unite, Iugoslaviei și Greciei. În toate aceste țări, evreii se bucură de o egalitate și de o libertate desăvârșită în exercitarea drepturilor lor politice. Toate aceste state prosperă și înfloresc politicește și economicește. Pentru ce, deci, să nu imite și România mărită și întregită pilda aliaților ei față de evrei? Interesul statului cere imperios o mulțumire [adusă] pretențiilor juste a[le] tuturor minorităților: o echitabilă lege electorală, o împărțire justă a cercurilor electorale și libertatea alegerilor, ca să fie în Parlament reprezentate corespunzător toate națiunile țării. Atunci va înflori acea putere morală, care este adevărata forță a statului. Astfel, România Mare va deveni România Nouă și toate popoarele în țară vor fi unite prin adevărata libertate și egalitate și prin sinceră frăție.

Bucovina a fost greu încercată în acest groaznic război; cea dintâi datorie din partea guvernului este de a începe, fără întârziere, cu executarea reclădirilor, pentru că în decursul războiului au dispărut de tot sau în parte mai multe sate, pentru că mii de clădiri au fost distruse și mii de locuitori au rămas fără locuință. De la alipirea Bucovinei la Patria Mamă a trecut un an și șapte luni și aproape nimic nu s-a făcut. Cea mai mare parte a populației păgubite nu este în stare a se ajuta cu puterile proprii, pentru că e cu totul sărăcită. Bucovina este tratată într-un mod nedrept și odios – și totuși Bucovina nu este o colonie a Vechiului Regat. Acest tratament se evidențiază mai mult din pricina măsurilor ilegale ale guvernului, mai cu seamă cu privire la funcționarii și slujbașii statului de toate categoriile, ale căror lefuri în Bucovina sunt mult mai mici decât ale celor mai

inferiori slujbași din Regat. Starea economică și materială a tuturor funcționarilor și slujbașilor din toate categoriile în Bucovina este foarte tristă și deplorabilă.

Funcționarii descriu, într-un memoriu, nevoia lor și eu rog pe d-l președinte a citi unele pasaje: „Toți funcționarii din Bucovina au pierdut avutul lor din cauza multiplelor invazii ce i-au adus într-o stare extrem de tristă. Exemplele aduse pentru ilustrarea lipsei și a mizeriei au arătat că situația funcționarilor în general și, mai ales, cea a funcționarilor inferiori e groaznică și că nevoia a ajuns punctul culminant. Momentul este foarte apropiat, în care funcționarilor [le] va fi imposibil mersul în birou, pentru că ultimul rest de haine a fost dat creditorului spre reparare și pentru că un nou rând de haine ar costa mai mult decât salariul mai multor luni; multiple sunt cazurile în care funcționarii n-au putut veni la birou pentru că ultima pereche de ghete fusese dată cizmarului spre reparare. Pericolul există că insuportabila stare materială a funcționarilor ar putea altera și paraliza munca spornică și poate să-i ducă în ispită de a-și realiza un adaos de venit nepermis. Dacă într-o adunare a funcționarilor de stat s-au putut rosti astfel de vorbe și exprimă astfel de idei de către funcționari, pentru care împlinirea datoriei până la sacrificiu, formă, rostul și fala vieții lor, atunci situația lor materială trebuie să fie în adevăr disperată. Din toate părțile, polipul ispitei își întinde antenele sale către funcționarul sărăcit, gol, flămând, ca să-l poată prinde în mreaja sa spre dauna țării și [a] stării sale, până acum nepătate. Se revoltă sentimentul de cinste și de datorie al fiecărui funcționar conștiincios că principala condiție pentru prosperarea statului și pentru funcționarea mașinii administrative, existența unui corp integru de funcționari, e periclitată și că prestigiul lor ar putea fi redus și toate acestea din simpla cauză că funcționarii nu sunt în stare să-și procure pentru sine și pentru familiile lor mijloacele de trai. Funcționarii de stat vor numai să se sature, să nu-și vadă familiile în mizerie, să nu meargă cu haine ferfenițite în birou și să nu fie mai rău îmbrăcați decât ocnașii”.

Între toți funcționarii statului din Bucovina domnește nemulțumire mare, mișcare periculoasă și agitație foarte acută, provenită de nevoie și mizerie. Și eu atrag atenția guvernului și îi aduc aminte cuvintele: *Videant consules, ne quid detrimenti capiat republica!* Nevoia n-are stăpân! Dorințele cele mai însemnate ale funcționarilor Bucovinei sunt următoarele: crearea legală a unui regulament pragmatic de serviciu pentru toți funcționarii și slujbașii de stat, după principiile prevăzute în pragmatica de serviciu din vechea Austrie; avansarea după un anumit timp, cu dreptul de avans în salariu; dreptul la concediu; drept disciplinar; dreptul la pensie și inamovibilitatea funcționarilor; mărirea salariilor; încadrarea funcționarilor din Bucovina în corpul funcționarilor de stat din România Mare; măsuri economice; prealabil și provizoriu până la unificarea și încadrarea lor definitivă pe calea legislativă pentru funcționari un adaos de 300 lei lunar, pe lângă salariul lor actual, care cuprinde salariul net, adaosul de activitate; adaose și remunerații de scumpete pentru funcționarii de stat din categoriile inferioare, funcționarii auxiliari, servitorii de birouri etc.; un adaos de 200–250 lei lunar pe lângă salariul lor actual, începând

cu 1 mai 1920. Asemenea cereri cu principii egale se întind la învățătorii de școală primară și la profesorii tuturor școlilor. Mai revoltătoare este greua apăsare, prin diferite biruri și tot felul de dări, din[tre] care multe introduse prin măsuri ilegale și de aceea populația bucovineană trebuie să plătească mai mari și mai grele dări decât populația din Vechiul Regat.

Guvernul se interesează, însă, prea puțin de Bucovina, luând măsuri cu totul greșite, mai ales în chestiunea valutei, a preschimbării coroanelor, a plății în lei, a dărilor către stat, la un curs cu totul arbitrar, cursul de un leu la două până la trei coroane, câtă vreme populația nu poate procura lei decât la cursul de cel puțin 3 coroane [și] 50 [de] heleri pentru un leu. Populația Bucovinei protestează cu energie contra acestei nedreptăți, precum și contra încercării de a se preschimba coroanele pe calea unui decret-lege; populația Bucovinei cere ca preschimbarea coroanelor să aibă loc numai prin măsuri legale, luate de Parlament, în înțelegere cu reprezentanții Bucovinei și numai la cursul de un leu coroana. O altă modalitate de preschimbare ar însemna ruina economică a unei mari părți din populația Bucovinei și o confiscare a averii unei mari părți a acestei populații, îmbogățind și avantajând statul, ceea ce e urmare a greșelilor făptuite de guverne.

Declarația d-lui ministru de Finanțe nu ne-a mulțumit, pentru că Bucovina nu e o provincie învinsă, tot așa cum nu e învinsă nici populația. Declarația d-lui ministru de Finanțe („poftă de luptă”) este identică cu anunțarea unei lupte către populație, a cărei consecință poate fi foarte fatală. Să nu se treacă cu vederea că această populație a trebuit să suporte trei invazii dușmănoase⁵³, că a pierdut întreaga avere, a căror clădiri au fost distruse și arse, care a pierdut și prin împrumutul de război o avere considerabilă, diferitele pagube de război, nu mai poate să suporte, în fine, și o confiscare de avere prin preschimbarea coroanelor în sensul amintit de d-l ministru de Finanțe. Bucovina a avut deja de suferit pagube incalculabile de pe urma acestor greșeli ale diferitelor guverne. Proteste și plângeri n-au ajutat la nimic până în prezent, rămânând toate zadarnice.

Bucovina face parte integrantă din statul român și cere, de aceea, să fie impusă la aceleași dări și să fie tratată în toate privințele pe picior de egalitate cu populația din Vechiul Regat. În adevăr, toată populația din Bucovina cere păstrarea autonomiei. Dacă guvernul vrea să ducă la bun sfârșit unificarea întregii administrații în Regat, atunci trebuie să înceapă dând exemplul, tratând ca egali pe toți locuitorii din toate părțile țării, de acord cu toată populația Bucovinei; fac atent guvernul că unificarea dorită nu se va putea realiza prin sistemul de ură și prigonire, ci numai prin adevărata bunăvoință și dragoste în legătură cu dreptele cereri ale popoarelor. Și toate acestea mai cu seamă numai prin cele mai de încredere persoane ale țării, cu cruțarea particularităților țării. Parlamentul trebuie să ceară o reformă administrativă, o administrație care să funcționeze în mod ireproșabil și curat,

⁵³ După izbucnirea Primului Război Mondial, Bucovina a fost ocupată și reocupată, chiar dacă nu în întregime, de către trupele rusești în mai multe rânduri: septembrie–octombrie 1914; noiembrie 1914 – februarie 1915; iunie 1916 – august 1917.

stârpirea oricărei corupții în viața publică, trebuie să ceară dreptate și legalitate față de toată lumea, fără deosebire de persoană. Temelia statului este legea. Ca exemplu de strictă pază a legii trebuie să vină întâi guvernul, pentru ca poporul să aibă încredere în conducătorii statului. Vai de acel stat în care sentimentul de dreptate pentru lege este subminat! Parlamentul trebuie să ceară conștiințioasă muncă în toate ramurile administrației, trebuie să ceară reforme largi sociale – fiecare om cuminte este socialist –, o înlăturare treptată a marelui neajuns de a avea un procent atât de enorm de analfabeți, deci ridicarea nivelului cultural al poporului, căci numai un popor cult poate fi un popor liber. Învățătorii sunt educatorii, amicii și sfetnicii poporului, învățătorii au o sarcină spinoasă de a răspândi cultura și civilizația, într-adevăr oficiu sfânt! Cine are școală, are tineretul și cine are tineretul – generația viitoare, va avea și toată națiunea! Pentru aceasta are poporul înțelegerea adevărată și zice: cine are carte, are patru ochi. De aceea statul trebuie să trateze învățătorimea în mod demn și să-i asigure o existență ușoară, lipsită de griji materiale. Cerem ca guvernul să ia măsuri energice și urgente pentru ameliorarea stării deplorabile, căci continuând a rămâne în această stare, ne apropiem de o prăbușire administrativă. În călătoriile pe calea ferată, viața e periclitată, avutul fiecăruia este expus la pierderi și la multe consecințe grave. Cerem ca guvernul să aibă grijă adevărată, părintească, pentru invalizii și schilozii războiului, care au făcut gloria României, pentru orfanii, văduvele și familiile celor căzuți pe câmpuri de onoare. Nu ne mai mulțumim cu făgăduieli, care rămân *ad calendas graecas*. Cerem ca guvernul să ia grabnice măsuri pentru a înlesni imediata întoarcere a prizonierilor de război, care se găsesc într-o situație disperată, și a căror familii, soții și copii trăiesc în mizerie și deznădejde. Soarta acestor nenorociți, care au pierdut libertatea și trăiesc în cele mai depărtate regiuni ale Siberiei, este de tot amară și tristă; tot așa de nedescrise sunt suferințele sufletești ale nemângâiatelor familii rămase acasă, care trăiesc în nevoie groaznică, căci subvenția statului pentru alimentarea lor este în totul nesuficientă.

Pe baza experiențelor mele, socotesc că nu este parlamentar ca opoziția să fie exclusă în totul de la alcătuirea biroului Camerei, a comisiilor pe specialități și este desigur ultima rămășiță a vechiului și greșitului sistem parlamentar. O mare greșală mai reprezintă și faptul că în Cameră nu există niciun colegiu parlamentar care să stabilească din timp ordinea de zi a fiecărei ședințe. În alte Parlamente există un asemenea colegiu, care este compus din reprezentanții tuturor partidelor, guvernamentale și opoziție și care pregătește ședințele plenului parlamentar, discutând dinainte ordinea de zi și schimbând păreri asupra diferitelor proiecte de legi ce urmează a fi prezentate, fie de guvern, fie de opoziție. În acest mod se produce și apropierea între majoritate și minoritate. Am fost dureros afectat că în Parlamentul care se întrunește pentru a consolida România nouă, n-am auzit minoritatea să arate populației evreiești, siluită și privată și ea. D-lor, socot că într-o adevărată democrație poate exista numai un singur regim de dreptate, de libertate și de egalitate pentru toți fiii țării.

Sunt trei chestiuni mari care trebuie să fie rezolvate în modul cel mai echitabil de către acest Parlament: 1) Legalizarea tuturor decretelor-legi, inclusiv ratificarea Tratatului de Pace [Tratatul de la Saint Germain] și a rezolvării mulțumitoare a chestiei evreiești; 2) Reglementarea finanțelor statului, inclusiv rezolvarea satisfăcută a chestiei valutare, a împrumutului și a pagubelor de război; 3) Crearea și introducerea unei reforme de administrație modernă și rezolvarea problemei agrare. Pentru acest scop e necesar un guvern de coaliție și o majoritate capabilă de lucru. Presupunerea este păstrarea păcii. România nu trebuie să ducă o politică de aventură imperialistă, după modelul polonilor. România nu trebuie să-i jertfească oasele unui singur soldat român pentru interese străine.

Sedința Adunării Deputaților din 19 iulie 1921⁵⁴

Onorată Cameră, d-lor deputați, aseară, în preajma închiderii celei de a doua sesiuni parlamentare, camera a votat, în câteva ore, un buget de multe miliarde. Din întâmplare, nu m-au lăsat să vorbesc. Sunt nevoit, ca parlamentar cu suficientă experiență, a declara următoarele. Respectarea drepturilor și [a] privilegiilor membrilor Parlamentului este un principiu elementar, de care orice parlamentarism veritabil trebuie să țină seama. Nu numai Constituția și regulamentul fiecărui Parlament, nu numai istoria parlamentară modernă, nu numai bunul simț și logica situației, dar chiar interesul țării și funcția pe care fiecare dintre noi e chemat să o săvârșească aici în numele poporului pe care îl reprezintă impun președinției îndatorirea să aperse imparțial drepturile și privilegiile deputaților. Regula fundamentală este: toți deputații, fără deosebire, sunt egali. Președintele Parlamentului are să fie apărătorul natural al drepturilor tuturor deputaților din Cameră. Președintele Parlamentului englez, care se numește acolo „vorbitorul”, se bucură de autoritate netăgăduită din cauza obiectivității sale clasice. Fiecare mandatar al poporului trebuie să aibă posibilitatea de a-și spune în Parlament, nestingherit, cuvântul, în limitele regulamentului și al bunei cuviințe parlamentare. De aceea protestez cu toată energia în contra încălcării regulamentului prin care libertatea cuvântului mi-a fost suprimată.

După obiceiul parlamentar al tuturor statelor constituționale, discuția bugetului este ocazia principală pentru discutarea chestiunilor cele mai importante pentru toți locuitorii statului, fiindcă economia politică și finanțele statului privesc toți cetățenii. Astăzi, față de nerăbdarea Adunării, este pentru mine foarte greu să se atragă atenția Parlamentului asupra unor chestiuni, deși de mare importanță, dar care se ascultă, totuși, cu neplăcere. Cu toate acestea, trebuie s-o fac. D-lor, eu stau aproape singur în acest Parlament pentru apărarea drepturilor neamului meu. De aceea cer să binevoiți a mă asculta. [...]

Parlamentul nostru este forul unde toate națiunile din această țară trebuie să-și aducă plângerile. Noi, evreii din statul român, suntem fiii credincioși ai

⁵⁴ D.A.D., M.O., nr. 155, 15 martie 1922, pp. 4378–4380.

României Mari, noi trimitem fiii noștri în armată, plătim biruri convenite, ne luptăm pentru gloria țării românești, ne facem toate datoriile către țară ca și ceilalți cetățeni români. [...] De aceea cerem ca și drepturile convenite să ni se dea, la fel cu ceilalți! Noi, evreii, atâta timp cât am fost sub statul austriac, am fost patrioți sinceri austrieci, devenind, prin prăbușirea Austriei, cetățeni români; noi, evreii din ținuturile alipite, suntem cetățeni sinceri și leali patrioți ai acestui stat, fără rezervă și fără restricție mentală și ca atare considerăm patriotismul de a nu tăcea, ci de a releva întotdeauna lacunele și erorile pe care le observăm și suntem convinși că aducem prin aceasta un real serviciu țării și, totodată, mai și păstrăm sentimentele noastre leale.

D-lor, încrezători în înțelepciunea Parlamentului, în conștiinciozitatea guvernului, bazați pe legile și pe principiul fundamental modern al statului român, dreptatea, credem că noi, evreii, în România Mare, suntem cetățeni români cu drepturi depline. Ar fi o jignire adusă guvernului, Parlamentului și autorităților publice ca să se facă să pătrundă o îndoială în sufletele populației evreiești, pentru că, pentru popoarele civilizate, tratatele și legile sunt sfinte. Totuși, această îndoială a făcut să pătrundă în sufletele cetățenilor evrei referatul adresat d-lui ministru și membrilor comisiei însărcinate cu modificarea legislației pentru România Mare, referat care a provocat o adâncă consternare în rândurile întregii populații evreiești. În adevăr, d-l senator Alexandrescu, în raportul său, între altele, spune următoarele: „În privința evreilor, pe care aliații i-au împământat în bloc, în contra art. 7 din Constituție, pe care nu l-am revizuit noi, pe care, însă, l-au revizuit ei, cu samavolnicie, am reprodus art. 7 din menționatul Tratat de Pace, care are următoarea cuprindere: «sunt români de drept și fără nicio altă formalitate, toți evreii care locuiesc în toate teritoriile României și care nu se pot prevala de nicio altă naționalitate». Starea creată țării noastre prin acest tratat este, d-le ministru, trebuie s-o recunoaștem, foarte gravă, însă, cel puțin deocamdată, nu avem ce face. Trebuie să ne supunem, ca și cum am fi fost biruiți”. Această înțelegere și concluzie sunt neexacte și provocatoare, fiindcă România a încheiat Tratatul de Pace din propria sa voință cu principalele Puteri Aliate și Asociate și Tratatul de Pace este o lege română votată, sancționată și promulgată. Stipulațiile cuprinse în articolele 2 până la 8 din capitolul I al Tratatului trebuie să fie recunoscute ca legi fundamentale, adică prin modificarea și completarea Constituției, lucru ce până azi nu s-a făcut, și aceasta mă îndrituiește pe mine să cer insistență la aducerea la îndeplinire a Tratatului de Pace.

Astăzi, România Mare face parte din concernul țărilor civilizate din Occident, în care ura de rasă a dispărut cu totul. [...] Teoria d-lui senator Alexandrescu face, lăsând antisemitismul odios la o parte, un rău țării, arătând străinătății că România nu vrea să-și țină angajamentele luate. D-l senator Alexandrescu spune: „deocamdată”. Va să zică, cu alte cuvinte, nu va trece mult și vom readuce evreii în starea de sclavie în care au zăcut până acum. Și acum se naște întrebarea: este această atitudine a unui jurist-consult de seamă, de natură ca să se aducă încredere țării din partea aliaților? Se înțelege că în fața unei astfel de amenințări, evreii țării

pe drepturile lor răspund, ce este dreptul nostru? Guvernul, după mai bine de doi ani de la Tratatul de la Saint Germain încă n-a găsit prilej să vină cu legea care să soluționeze definitiv chestia evreiască, diferitele greutăți și imposibilități, judecate diferit, diferite păreri asupra Decretului-lege privitor la încetățenirea evreilor, nedreptăți administrative, arbitrării și tergiversările funcționarilor care au produs o stare haotică și confuză. Se știe că România și-a însușit Constituția belgiană, dar aplicarea nu se face la fel ca în Belgia. De aceea cerem ca Parlamentul să ne dea legea de emancipare, care să recunoască drepturile tuturor evreilor și să ne pună la adăpostul oricărui vexațiunii. Ceea ce ni se datorează și în interesul țării, e lege de emancipare, în masă, fără nicio formalitate, a tuturor evreilor care la încheierea păcii erau stabiliți pe teritoriul României. Sperăm, în special, că dreptatea ni se va face, în primul rând, pe tărâm cultural.

Noi, evreii bucovineni, am intrat în casa ce ni se deschidea în România Mare, căci principiul dreptății urma să fie întronat. O epocă de fericire pentru noi părea a începe – să trăiești într-un stat la a cărui bază este dreptatea și neamul meu să fie recunoscut drept națiune, cu drepturi politice la fel cu celelalte națiuni, cu instituții de cultură națională; cu un cuvânt, cu națiunile în rând! Mai ales când vedeam cu ochii cum se realiza visul nostru de dreptate, cum se ridicau instituțiile culturale, școala noastră națională! Cum binecuvântam noi România, când auzeam de suferințele fraților noștri din statele vecine. România începuse a ne da dreptatea națională și ne recunoscuse drept națiune cu celelalte state ale Antantei, care au încoronat și consfințit opera lor de dreptate față de evrei. Dar noi, evreii, suntem recunoscători! [...] Iubim românismul și copiii noștri și oameni mai în vârstă învață limba română și se străduiesc să posede limba statului în care vor să trăiască și de al cărui pământ îi leagă scumpe amintiri și sentimente gingașe. [...] Constatăm, însă, cu durere, că după doi ani suntem împiedicați în dezvoltarea noastră culturală, școala noastră națională evreiască se prăbușește. Niște funcționari șoviniști, incapabili de spiritul dreptății ce trebuie să cuprindă statul românesc, întronează arbitrarul, părere preconcepută, în contra școlii evreiești. D-lor, ca fiu credincios al României, cred că e de datoria mea să-mi ridic vocea și de la tribuna aceasta să spun: România să nu se abată de la principiul dreptății naționale! România să nu se lase împinsă de câțiva șoviniști în prăpastia nedreptății naționale și să nu uite nobilul ei principiu, de care a fost călăuzită în război și pentru care Dumnezeu i-a și ajutat să-și înfăptuiască idealul milenar. [...] Și noi, evreii, cerem un tratament la fel cu ceilalți cetățeni români, la fel cu celelalte minorități; nu suntem mai răi ca celelalte minorități. Pe când celelalte minorități au școlile lor naționale, nouă ni se răpește școala națională. Noi nu vrem să fim expuși la discreția cutăruia și cutăruia funcționar, incapabil de a pricepe rostul vremurilor în care trăim. Noi nu vrem să depindem de ordonanțe și contra ordonanțe. Noi cerem o viață pe tărâmul de fier al legii, pe tărâmul acelei sfinte și nestrămutate legi, care trebuie să rezulte din principiul fundamental al statului român, dreptatea.

Nu se poate face românizare forțată [...] și fără stadiu de tranziție a tuturor oficiilor și școlilor, căci chiar funcționarii români din Bucovina au început abia să

oficieuze în românește. [...] Atunci cum să fie în stare acei ce abia de scurtă vreme învață românește? Cum să se deprindă copiii noștri cu atâtea discipline școlare, predate deodată într-o limbă [pe] care încă n-o înțeleg bine? Și apoi, școala e o instituție culturală și, fiind noi o națiune, doar ar trebui să avem dreptul de a ne folosi în aceeași măsură ca și celelalte minorități naționale de limba lor națională. Maiestatea sa Regele, fiind în Cernăuți, ne-a promis că școlile minorităților se vor dezvolta în limba lor. Cum poate atunci un funcționar să îndrăznească să ne dărâme liceul nostru evreiesc din Cernăuți? Acest funcționar a decretat că, începând de anul viitor, la liceul evreiesc să se românizeze cu desăvârșire clasa întâi și a cincea. D-lor, azi nu mai există niciun pretext de drept prin care am putea fi clasificați de cetățeni de mâna a doua. Istoria a dovedit că e periculos a întrebuița forța contra minorităților. Iubesc România și de aceea vin să vă spun aceasta: feriți-vă de acei ce încearcă de a îndepărta România de la principiul ei de viață, care este dreptatea.

Iată, mai departe, un exemplu al tratamentului ilegal al evreilor. În timpul războiului au fost distruse în Bucovina multe biserici, sinagogi, case de rugăciuni și școli și avutul lor a fost jefuit. Cu ocazia refacerii, statul a contribuit și contribuie la cheltuielile reparațiilor tuturor bisericilor, numai pentru refacerea și reparația sinagogilor și școlilor evreiești, statul n-a dat niciun ajutor! [...] Noi, evreii, ca [și] contribuabili și cetățeni egali îndreptățiți, cerem cu energie, pentru acest scop, sprijinul statului, cum ni se cuvine. Dar, mai mult, d-lor, tot așa noi, evreii, suntem nedrept tratați cu privire la sprijinirea școlilor noastre confesionale și orfelinatelor noastre, pentru care scopuri, cu toate intervențiile noastre, nu am primit până în prezent nici cel mai mic sprijin bănesc. Accentuez îndeosebi că învățătorii noștri au depus la timp jurământul de credință. Dar, în întreg bugetul nu se găsește nicio cifră pentru aceste scopuri. Însă, pe baza legilor, statul are îndatorirea la întreținerea instituțiilor noastre școlare, de religie, de cult și pentru edilitate și binefacere. [...]

Onorată Cameră, în numele grupării parlamentare germane, am onoare a face următoarea declarație. La începutul dezbaterii bugetului, noi, gruparea parlamentară germană, aveam intenția de a lua cuvântul în această importantă chestiune, spre a exprima dorințele și părerile noastre. Spre părerea noastră de rău, ne vedem, însă, siliți a renunța de a lua parte la această discuție, deoarece în modul precipitat cum decurg dezbaterile aici în Parlament, o discuție serioasă nici nu este posibilă, ceea ce noi am avut ocazia de a constata într-un mod deosebit de jignitor pentru noi și în ședința de ieri și alaltăieri. Următoarele considerații, însă, ne determină, mai cu seamă, a lua această atitudine. Guvernul n-a realizat până în prezent nimic esențial din promisiunile date, ceea ce ar justifica speranța noastră într-o rezolvare favorabilă a chestiunii minorităților. Spre a nu fi siliți, după experiențele de până acum, a apărea în fața poporului nostru drept din[tre] aceia care se mulțumesc numai cu promisiuni, ne vedem siliți a accentua din nou cererea noastră pentru o neîntârziată și sistematică rezolvare, în spiritul hotărârilor de la Alba Iulia, a tuturor chestiunilor care ating interesele noastre de minoritate și care

sunt chestiuni de stat de prim rang, a lua în chestiunea bugetului o atitudine pasivă, până când guvernul se va hotărî, în fine, de a trece de la promisiuni la fapte.

D-lor deputați, am încă o observație în chestiune personală. Eu protestez în modul cel mai hotărât și mai energic împotriva modului cum au fost tratați deputații acestui Parlament, care doreau să-și împlinească datoria față de stat și de alegători. Ieri și alaltăieri, pe lângă violarea regulamentului, nu mi s-a dat cuvântul de [către] d-l președinte. Cine a luat parte la ședința de ieri și a văzut cum s-a pus la vot bugetul de miliarde al statului nostru, trebuie să-i fie rușine de modul cum a fost votat bugetul. Eu protestez, în calitate de deputat și în calitate de cetățean, față de o astfel de farsă.